

Övning i transkulturell psykiatri

Följande scen utspelar sig bland infödda i Kenya.

”Jag höll till vid turistlägret och såg på när en grupp amerikaner checkade in. Frågor och rop till varandra och ”jambo” till personalen, och mitt i alltihop hörde jag en konstig metallisk röst. Snart fick jag syn på en lång gänglig äldre man med ståttigt nybyggartigt skägg som höll i ett föremål stort som en rakhyvel. Så fort han talade hade han manicken mot vad jag upptäckte var ett hål i strupen. Hans läppar rörde sig men ut ur föremålet kom en entonig metallisk röst. Jag gissade att han av något medicinskt skäl hade fått struphuvudet bortopererat och det här var en röstförstärkare... Tidigt på eftermiddagen upptäckte jag att han var ämnet för en upphettad diskussion bland personalen i lägret. Den allmänna åsikten var att hela hans hals egentligen var en maskin. Malou som en gång jobbat på ett hotell i Nairobi och ansågs vara världsvan ledde diskussionen.

”Den där gamle vite mannen har ingen strupe, det är bara en maskin. Jag tror att han varit med om en bilolycka eller också så har någon huggit honom i nacken med en machete och han har ingen strupe kvar så doktorerna satte dit en maskin. När han måste tala tar han den andra maskinen i handen och stoppar in den i strupen så att maskinen i strupen kan fungera. Det är därför han har det där skägget för att dölja maskinerna därinne så att hans fru inte ska bli upprörd av att titta på honom”. Bartendern John som serverade dryckerna till lunchen kunde bidra med ett riktigt bevis som styrkte teorin:

”På lunchen drack han ingenting. Jag försökte sälja något att dricka till honom, t o m bara läsk, men han ville inte dricka något, inte ens vatten. Maskinen får inte bli blöt. Den är som en radio och då gnistrar och rostar den”.

Alla instämde med medkänsla.

”Så den där gamle vite mannen kan inte ens dricka vatten. Jag undrar hur han gör när han blir törstig. Det måste finnas något annat hål längre ner där han kan hälla vatten. Det är därför skägget är så långt. Han måste göra det på sitt rum när det inte är någon annan där.”

”Men han åt en massa mat den där gamle vite mannen”.

”Det är för att driva maskinen”.

”Med mat?”

”Ja, man får energi av mat” sa Kazuura som var välutbildad, ”så att batterierna räcker längre. Alltså jag tror inte att den där gamle vite mannen är någon man alls. Jag tror att hela han är en maskin.... Nej, jag är allvarlig. Jag tror att hela han dödades i en olycka och de vita doktorerna har gjort om honom till en maskin”.

Plötsligt kom en av säkerhetsvakterna springande och berättade att den gamle vite mannen just var på väg bort till bensinmacken. Alla trängde sig ut för att se det hela på håll. Mannen gick långsamt med långa kliv och haltade märkbart.

”Titta där. Hans ben är maskiner. Titta hur han går.”

”Varför går han till bensinmacken?”

”Han behöver bensin. Han ska skaffa motorolja. Han måste hälla ner det i strupen så att maskinen går som den ska.”

”Det stämmer man måste olja maskiner” sa Zuuluman som var chaufför och kände till sånt.

”Vad köpte han då?”

”Han köpte två kamerabatterier.”

Uppskakade vände sig all mot Kmaou, som såg skräckslagen ut.

”Kära milde Jesus, dom är till ögonen.”

”Kmaou har rätt, han är en maskin.”

”Hur har dom burit sig åt?”

”Den gamla kvinnan som är med honom, hennes man måste ha dött och hon måste vara väldigt rik. De gjorde en maskin som liknade hennes man efter bilder. Det är därför som vita kvinnor alltid tar bilder om deras män skulle dö så att de kan göra en maskin som ser ut som han. Vita kan göra sådant. De stoppar in en bandspelare i hans strupe och den där gamle vite mannen är verkligen en maskin.”

Alla var nära panik. De var inte längre roade. Paniken spred sig.”

Fråga 1: Anser du att de citerade kenyanerna ger uttryck för vanföreställningar? Motivera ditt svar.

Svar: Nej. För att felaktiga föreställningar skall anses vara vanföreställningar i psykiatrisk mening fordras att vanföreställningarna inte låter sig korrigeras samt att de inte går att förstå utifrån patientens kulturella bakgrund, utbildning och begåvning. I det här fallet så är det uppenbart att de citerade personerna aldrig har hört talas om trakeostomiopererade personer och att deras föreställningar om den citerade personen är präglade av detta. Vidare är det troligt att med en smula information skulle personerna bättre förstå det metalliska talet och därmed sannolikt kunna korrigeras i sin uppfattning.

Fråga2: Om det skulle röra sig om vanföreställningar, hur skulle du i så fall vilja beteckna dessa? Motivera.

Svar: Bisarra vanföreställningar. Man behöver knappast fundera över huruvida en hel person verkligen kan vara en maskin gjord utifrån en bild eller inte. I vår egen kulturella krets vore det hela ett uttryck för en bisarr vanföreställning.

Citatet ovan från boken "En människoapa bland babianer" av Robert M Sapolsky, även känd för en fascinerande bok om stress, "Why zebras don't get ulcers".